

Učitel jako profese

Osobnost učitele, vlastnosti
učitele, pracovní činnosti učitele

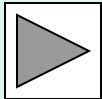

Učitel by měl mít základní znalosti v oblasti:

- pedagogické,
- psychologické,
- didaktické,
- komunikativní,
- sociální,
- manažerské
- osobnostně a profesně kultivující,
- jazykové,
- kulturní z literatury, hudby, výtvarného i dramatického umění,
- matematické,
- přírodovědné,
- vlastivědné,
- tělesné,
- výtvarné,
- pracovní...

Učitel by měl mít schopnosti:

- Diagnostické
- Didaktické
- Komunikativní
- Neustále rozšiřovat obzor svých vědomostí
- Pronikat do vnitřního světa žáka
- Tlumočit žákům vlastní myšlenky (expresivnost)
- Konstruktivní
- Výrazové
- Organizační
- Získat autoritu

Učitel by měl mít vlastnosti:

- Pracovní
  - Svědomitost, důslednost, vztah a láska k dětem
- Intelektuální
  - Tvořivé myšlení, logičnost, konkrétnost
- Citově temperamentní
  - Sebeovládání, trpělivost, optimismus
- Společensko-charakterové
  - Laskavost, srdečnost, porozumění, slušnost, ohleduplnost, uctivost
- Charakteru a vůle
  - Spravedlivost, cílevědomost, samostatnost, čestnost, upřímnost, zásadovost, vytrvalost

Dovednosti učitele

- Plánování a příprava
- Realizace vyučovací jednotky
- Řízení vyučovací jednotky
- Klima třídy
- Kázeň
- Hodnocení prospěchu
- Reflexe vlastní práce a evaluace

Řízení vyučovací jednotky

- Zkušení učitelé znají široký repertoár technik a metod sloužících k **řízení vyučovací jednotky** a běžně je používají (Problémy, 1997).
- Podstatná je důslednost a rutinní uplatňování zvolených metod, protože rutina žákům pomáhá nalézt jistotu a bezpečí (Cariniová, 1986, s. 521) a učitelům zase zjednodušit vedení třídy. (Rutinou jsou v tomto případě myšlena obecně čitelná, avšak nevyslovená pravidla pedagogické komunikace ve třídě)

Kázeň, hodnocení, klima

- Pro výuku je klíčová také **kázeň**. Učitel si musí do určité míry udržovat kontrolu nad tím, co dělají studenti v jeho hodině, protože je to zásadní pro hladký průběh hodiny.
- Zvládnutí procesu **hodnocení** a zároveň vytvoření pozitivního a podporujícího **klimatu** ve třídě je podstatné už proto, že existuje jen velmi málo míst, kde by se hodnocení provádělo tak často jako ve škole. Žáci jsou denně sledováni učiteli, pravidelně a průběžně hodnoceni, okamžitě napomínáni při porušení kázně či daných pravidel.

Význam učitele - tradice

- Učitel plánuje a organizuje výchovně vzdělávací proces, vede žáky k osvojování si poznatků ve formě vědomostí, řídí proces utváření dovedností, rozvíjí jejich schopnosti, potřeby, zájmy, plní výchovné úkoly (Grecmanová, 1999).

Význam učitele - alternativa

- Příklad role učitele ve škole Montessori:
  - Podle Zelinkové (1997), je pro označení učitele vhodné spíše slovo „vedoucí“. Učitel by měl být součástí podnětného prostředí pro učení žáků a být připraven pomáhat vždy, když je to třeba. Naopak musí zapomenout na jakýkoli projev své autority a nesmí vyrušovat žáky, když pracují. Úkolem učitele je vytvářet podnětné prostředí, starat se o to, aby materiál, který žákům pomáhá při učení, byl kompletní a esteticky přitažlivý.

Význam učitele – současnost?

- „Učitel už není jen ten, kdo sděluje, řídí, rozhoduje, kontroluje, ale je chápán především jako **facilitátor** žákova vývoje a učení, který vytváří kvalitní vzdělávací situace a podmínky pro žákovo úspěšné učení, jako citlivý **diagnostik**, který se snaží dotáhnout každého žáka ke stropu jeho možností, jako **průvodce** na cestě za poznáním, který uvádí do věcí, pomáhá orientovat se v okolním světě, inspiruje, podněcuje, pomáhá budovat sebedůvěru, sebeúctu apod.“ (Spilková, 1999)

Podle zákona o pedagogických pracovnících, § 3

Učitelem může být každý, kdo je plně způsobilý k právním úkonům, má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává, je bezúhonný, je zdravotně způsobilý a prokázal znalost českého jazyka.

Podle zákona o pedagogických pracovnících, § 7

- Učitel získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřeném na přípravu učitelů ...

Pregraduální příprava učitelů

- Učitelé jsou připravováni na pedagogických fakultách v pětiletém studijním programu.
- Dále studiem na jiných fakultách s možností zkoušky z pedagogického minima.
- Studium je zaměřené na teoretické znalosti, ale i na praktickou přípravu na povolání.
- Přetrvává vysoký zájem o studium.
- Kolem 30% absolventů pedagogických fakult však odchází mimo školství.

Studované předměty

- Otázka pro vás...

Návrh základních znalostí potřebných pro vyučování

- akademické znalosti předmětu
- profesní znalosti
- znalosti morálních pravidel
- znalosti kurikula (co by se mělo vyučovat)
- znalosti pedagogických teorií
- znalosti dětského rozvoje.

Další vzdělávání

- Učitel by se měl, stejně jako lékař, vzdělávat celý život.
- Rozšiřování kvalifikace je jednou z podmínek pro kariérní růst učitele a tím i pro vyšší plat.
- Další vzdělávání pedagogických pracovníků u nás zajišťují různé instituce, ať střední nebo vysoké školy nebo neziskové organizace a soukromí lektoři.

Příklady institucí DVPP

- PAU (Přátelé angažovaného učení)
- NIDV (Národní institut pro další vzdělávání)
- KVIC Nový Jičín
- Schola Servis Prostějov
- Pedagogické centrum Vysočina

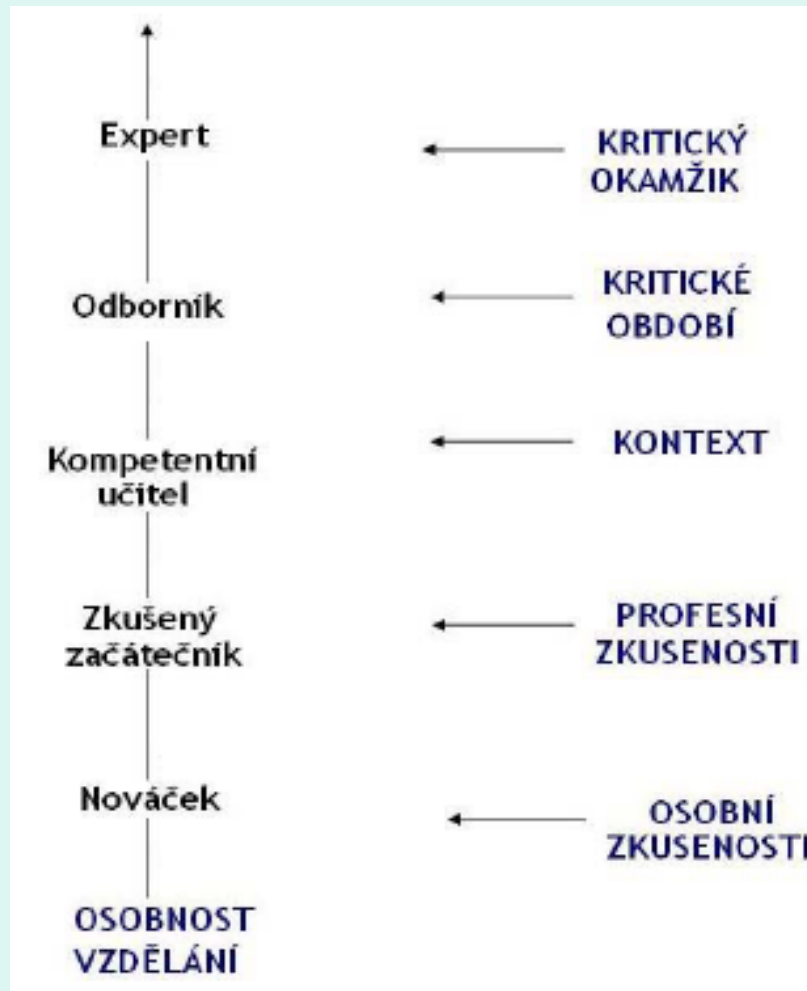

Současná témata DVPP

- Tvorba vzdělávacích programů,
- Začleňování průřezových témat,
- ICT,
- Ekologická výchova,
- Dramatická výchova,
- Cizí jazyky,
- Kooperativní metody vyučování,
- Projektová výuka,
- Kvalifikační vzdělávání v rámci inovativních vzdělávacích koncepcí,
- Metody práce s nadanými žáky,
- Metody nápravy SPU,
- Alternativní přístupy k hodnocení žáků,
- Integrace postižených žáků.

Vývoj profesní dráhy učitele

Autorita a moc učitele

- Je to věc vztahová, učitel má jen takovou moc, jakou mu přisuzují jeho žáci (Goffman, 1999).
- Dobrý učitel požívá určité autority díky svým **znalostem**, které jedinci, již jsou ve vztahu k němu, nemají.
- Další typ autority (Peters, 1959, s. 14) je založen na tom, že jedinec zastává veřejně uznanou pozici, která ho opravňuje říkat druhým lidem, co mají dělat.

Postavení učitele ve společnosti

- Otázka prestiže povolání
- Pracovní podmínky, náročnost práce
- Platové podmínky
- Feminizace

Prestiž učitele

- V České republice je prestiž učitelského povolání poměrně vysoká, avšak z ekonomického hlediska je status učitelů nízký
- *Prestiž učitelů* byla hodnota přisuzovaná veřejností této skupině pracovníků. V české škále prestiže povolání pro rok 1993 se mezi 39 profesemi prestiž učitelů hodnotila docela vysoko (učitel ZŠ zaujímal 7. místo). Sami učitelé však v rozporu s těmito údaji většinou považují prestiž své profese za nízkou (Průcha, 2003).

Pracovní podmínky učitele

- V ČR připadá na jednu třídu střední školy průměrně 24,4 žáků (stav pro školní rok 2008/2009, ÚIV)
- Přímá vyučovací povinnost učitele u nás je kolem 22 vyučovacích hodin týdně.
- Nepřímá vyučovací povinnost je zahrnuta jako zbytek do 40 pracovních hodin. Učitel nemusí ve škole „sedět“ celých 8 hodin denně, nepřímou vyučovací povinnost může plnit i mimo školu.

Přímá vyučovací činnost

- Učitelka MŠ 31 hodin týdně
- Učitel ZŠ 22 hodin týdně
- Učitel SŠ 21 hodin týdně

- Učitel v 1. ročníku ZŠ 20 – 22 hodin týdně

Nepřímá vyučovací povinnost zahrnuje:

- Pedagogický dozor nad žáky
- Příprava na vyučovací činnost
- Příprava učebních pomůcek
- Opravy písemných nebo grafických prací žáků
- Správa kabinetu, knihovny a dalších zařízení sloužících potřebám vzdělávání
- Spolupráci s ostatními kolegy v rámci mezipředmětových vztahů
- Výkon prací spojených s funkcí třídního učitele
- Třídní schůzky
- Konzultace se žáky a rodiči žáků
- Účast na poradách svolaných ředitelem školy
- Další vzdělávání učitelů

Pracovní zátěž a zdraví

- K hlavním stresujícím faktorům patří chování žáků; počet různých tříd, v nichž se vyučuje během týdne; vztahy s jinými učiteli a vedením školy, byrokracie, nepochopení rodičů, nátlak médií a veřejnosti.
- Stresu více podléhají ženy, učitelé z města a učitelé ZŠ (zejména na 2. stupni).

Odolnost vůči stresu

- Dána třemi faktory:
  - přesvědčením jedince, že je schopen ovlivňovat události ve svém životě
  - schopností ztotožnit se se sebou samým, nalézat smysluplnost ve vykonávané činnosti
  - přesvědčením, že změny a životní události nejsou jenom hrozbou, ale i výzvou pro další rozvoj (Průcha 2002).

Platové podmínky učitelů

- Učitelé jsou placeni podle tarifních tabulek, které mají 16 platových tříd.
- Učitelé většinou patří do 12. platové třídy.
- Tyto tabulky mají dále 12 stupňů, do kterých jsou učitelé zařazováni podle počtu odpracovaných let.
- Další část platu tvoří příplatky – za třídnictví (až 800,- Kč), za suplování (200% hodinové mzdy), příplatek za specializovanou činnost, ke které má učitel další vzdělání, osobní příplatek (odměna např. za kroužky), mimořádná odměna (za výjimečný výkon,...).

Počet let započitatelné praxe	12
Do 1 roku	16 020
Do 2 let	16 630
Do 4 let	17 260
Do 6 let	17 910
Do 9 let	18 580
Do 12 let	19 290
Do 15 let	20 010
Do 19 let	20 770
Do 23 let	21 550
Do 27 let	22 370
Do 32 let	23 220
Nad 32 let	24 100

Feminizace

- V ČR je celkem 27.529,2 učitelů (přepočteno na celé úvazky) na ZŠ 1. stupně z toho je 26.167,9 žen, to je asi 95%.
- Na 2. stupni je 31.963,1 učitelů, z toho je 23.744,7 žen, to je asi 74,3%.
- Na středních školách je celkem 46.734,9 učitelů, z toho je 27.334,3 žen, to je asi 58,5%. (stav k 30. 9. 2008, ÚIV)

Z čeho studovat

- PRŮCHA, Jan, *Učitel*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-621-7
- GRECMANOVÁ, Helena, HOLOUŠOVÁ, Drahomíra, URBANOVSKÁ, Eva, *Obecná pedagogika I*. Olomouc: Hanex, 1999, s. 164 – 194. ISBN 80-85783-20-7

Úkol č. 3

- Přečtěte v modulu Učitel (v IS č. 5, v Elfu č. 6) text „Učitel – profese, vědomosti, dovednosti a přesvědčení učitele“
- Najděte alespoň 3 kurzy dalšího vzdělávání, které by se vám hodily pro rozšíření vaší kvalifikace nebo třeba „jen“ ke zkvalitnění vaší výuky.
- Zjistěte, kdo a kde kurzy pořádá, jsou-li akreditované MŠMT, jakou mají hodinovou dotaci, kolik stojí a zda dostanete osvědčení o absolvování kurzu a jaké.

A. S. Makarenko:

- „Stal jsem se skutečným mistrem teprve tehdy, když jsem se naučil vyjadřovat *pojd' sem* s patnácti, dvaceti odstíny, když jsem se naučil vyjadřovat dvacet odstínů výrazem tváře, postavy, hlasu. Pak jsem se nebál, že někdo ke mně nepůjde nebo nepocítí to, co je třeba. U vychovatele se toto mistrovství projevuje na každém kroku (1954, s. 199)“.

